

Cuhavölgyi Klára: Az 1956-os forradalom zirci hősei, a Jánoki testvérek

A zirciek alig tudnak valamit, vagy nem is emlékeznek a Jánoki testvérekre, akik az 1956-os forradalom igazi hősei voltak. A két fivér, **Jánoki László (1930-2007)** és **Jánoki Attila (1932-1998?)** édesanyjuk, Kirsch Anna (1911-1987) révén kapcsolódnak Zirchez. A fiúk nagybátyja, Kirsch Gyula híres szíjgyártó mester volt a Reguly utcában. A Kirsch család rokonságban volt a Lambert, Gfellner és Amberg családokkal is, zirci bíró is volt a családtagok között.

Apai részről kismemesi családból származtak, nagyapjuk, Vitéz Felsőjánoki Jánoki László, a Monarchia karpaszományos kiképző tisztje volt, Jutason végzett. Fia, Jánoki László (1901-1968) a négy polgári iskola után önként vonult be a hadseregbe, ahol a ranglétrán emelkedve tüzér alhadnagy fokozatot szerzett. Budapesten éltek. Zircről Kirsch Anna (Anci) az 1920-as évek vége felé Pestre ment, ahol egy jómódú katonacsaládnál a háztartás vezetését tanulta, itt ismerkedett meg későbbi férjével, Jánoki Lászlóval.

Budapesten születtek a fiúk, László és Attila, itt éltek 1944-ig, amikor Németországba hurcolták őket, hogy – mint katonacsalád – ne kerüljenek szovjet fogságba. De nem akartak Németországban maradni, így hamar visszatértek a hazájukba, és Zircre jöttek a rokonaikhoz. Először a Kórház utcában laktak, majd a Kossuth Lajos utca 5. szám alatt, egy udvari kétszobás lakásban. Ebben a házban volt később az OTP bank zirci üzlete. Este a bank kulcsait Jánokiékhoz adták be megőrzésre, reggel érte mentek.

A két Jánoki fiú Zircen folytatta a tanulmányait. László ipariskolába járt, asztalosmesterséget tanult a Wilde családnál. Attila géplakatos szakmát szerzett. A fiúkat szigorúan fogták otthon, de nagyon vagány gyerekek voltak. Jó tornászok voltak, fejest ugrottak a vízbe a zirci strandon, fákra másztak. Nem verekedtek, de tekintélyük volt, rendet teremtettek. A gyengébbekre, a kisebbekre vigyáztak. A család állandó lakhelye Zircen volt, de a fiúk később Budapestre mentek, ahol ideiglenesen a XIII. kerületben voltak bejelentve. László a Budapesti Üzletberendező Üzemben helyezkedett el. Öccse, Attila a Transzvill Vállalatnál dolgozott.

Édesapjuk deklasszált elemnek számított, a háború után Zircen lovaskocsival fuvarozott. A dudari bányászok ingyen kapták a szenet, de a fuvarozásért fizetniük kellett. A Zirc-Dudar vasúti pálya építésén is dolgozott. Később az eplényi kőfejtőben kapott munkát, majd ennek vezetője lett.

Jánoki Attila az 1956-os forradalom első napjaiban csatlakozott a felkelőkhöz. Elmondások szerint ő mászott fel a Sztálin szoborra, és hurkolta rá a kötelet, amivel ledöntötték azt.

A Vajdahunyad utca 41. házban október 25-én alakult meg a forradalmi csoport. Megszervezték a kapuőrséget, lezárták az utcaszakaszt, berendezkedtek a házban. A vezető Kiss Károly volt, Attila a helyettese lett. Kb. 25 tagból állt a csoport, több nő is tartozott közéjük, Wittner Mária, Havrilláné Sticker Katalin és Sponga Julianna.

Jánoki Attila képviselte társait a fegyverszünet alatti értekezleteken. Részt vett a forradalmi sajtótermékek terjesztésében is. A „Magyar Honvéd” c. lap szerkesztőivel tárgyaltak, a lapot ellenérték nélkül terjesztették, többek közt Várpalotán, Veszprémben, Jutason és Győrben. Egy Pobjedával szinte állandóan úton volt az újsággal, Bécsbe készült, hogy papírt szerezzen. Fényképezőgépével a harcokról is készített képeket. Amikor átkutatták Rákosi villáját, Attila

lefényképezte Rákosi párttagkönyvét. Ezt a filmtekerceszt aztán kivitte Bécsbe előhívatni, mivel Budapesten erre akkor nem volt lehetőség.

Bátyja, Jánoki László is csatlakozott a csoporthoz. Attila volt a közvetlenebb, László a tartózkodóbb. Köréjük azok csoportosultak, akik politikai okokból fogtak fegyvert, a kormány és az államvédelmi szervek megdöntését akarták. Gépkocsikkal portyáztak, felkutatták a pártfunkcionáriusokat, ÁVH-sokat. „Nem bántjuk őket, majd eldöntik, bűnösök-e” – mondta Jánoki Attila, amikor a Práter utcai fogdába kísérte őket. November 4-én felvették a harcot a szovjet csapatokkal.

November 7-én mentek el Budapestről, amikor látták, hogy nincs értelme maradni, és még több embert veszíteni. Szerencsésen átjutottak a Margit hídon, Óbuda után egy teherautóval Komáromba mentek, majd Győrbe, onnan a határig vonattal. Itt a csoport kettévált, óvatosnak kellett lenniük, nem tudták, hol vannak aknamezők. Attila egy csoporttal előbb indult, Lászlóékkal a határ túloldalán találtak ismét. Eisenstadtba egy iskolába irányították őket, ahol egy olasz fotós, az Epoca c. lap számára készített felvételt a csoport 15 tagjáról, akik fegyvertelenül állnak. A képet aztán több külföldi lap is átvette, és a Belügyminisztérium akkori munkatársai ezekről a fényképekről azonosították a felkelőket.

Ezután a csoport a svájci *Neuchâtelbe* utazott, de a Jánoki testvérek azt a hírt kapták, hogy néhány ellenálló csoport újra felveszi a harcot az oroszok ellen, ezért vissza akartak jönni Magyarországra. Attila arra is gondolt, hogy apja egy bányában (eplényi kőfejtő) vezető, ahonnan tudna robbanószereket kapni.

1956. decemberben visszaszöktek Magyarországra, egy hóviharnak köszönhetően sikeresen átjutottak a határon. Zircre mentek, hogy a szüleiket, és László menyasszonyát is külföldre vigyék. Mivel Zircen volt az állandó lakhelyük, a rendőrök figyelték a mozgásokat. A Kossuth Lajos utcában a szüleiknél bújtak el, az ágy alatt rejtőztek, amikor a rendőrök bejöttek, de nem vették észre őket. Sikerült megmenekülni. Újév napján este vonattal Győrbe utaztak, ahol Kirsch Jóska lakásában aludtak. Velük mentek a szüleik, László menyasszonya, és unokatestvérük, Kirsch Gyuszi Zircről. Az OTP tisztviselőinek később az tűnt fel, hogy Jánokiék előtte este már nem fogadták el a bank kulcsait.

Andaunál lépték át az osztrák határt, majd Traunkirchenből, ahol egy nagy menekülttábor volt, osztották szét őket. Kanadába, Montrealba települtek át, kettős kanadai-magyar állampolgárságot szereztek. Kanadában korábban Zircről kivándoroltak segítették őket, szereztek nekik munkát. Lambert Sándor, aki 1919-ben vándorolt ki, Braun Lenci, (Braun János szobrászművész testvére), aki 1947-ben Londonból ment Kanadába. Mindenki Montreal környékén lakott. Édesapjuk viszonylag korán meghalt, a magával vitt magyar tiszt egyenruhában temették el. Attila egy takarítóvállalkozást indított. László műbútorasztalosként dolgozott. Attila először 1968-ban látogatott Magyarországra, de jelezték neki, hogy többször ne nagyon jöjjön. Nagy honvágyuk volt, leveleikben mindig úgy írtak, az én édes hazám... Ma már egyikük sem él.

A Vajdahunyad utcai csoport tagjai közül - akik 1957 januárjában az amnesztiában bízva visszatértek - három embert kivégeztek, Wittner Mária halálos ítéletét életfogytiglanra módosították, többüket lecsuktak.

Eörsi László: Corvinisták. 1-2. köt. - Bp. – 1956-os Intézet, 2001.

Casoar, Phil – Balázs Eszter: Budapest hősei. – Scolar – Vince, 2016.

Kirsch József, Orémusz József szóbeli közlései

Jánoki László

Jánoki Attila

A Vajdahunyad utcai csoportról készült felvétel 1956 novemberében Eisenstadtban